

Nr 396.

Av fru Sandström, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 15,
med förslag till lag om häradsallmänningar, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 15 till årets riksdag framlägges förslag till lag om bl. a. allmänningsskogar, belägna inom Västerbottens och Norrbottens län. Med anledning av vad som i propositionen föreslagits beträffande dessa skogar be vi att få anföra följande.

Allmänningskogarna i vårt land äro av mycket olika karaktär. Häradsallmänningsarna ha bestått sedan »urminnes tider» och omnämndes redan i landskapslagarna. Besparingskogarna i Kopparbergs län tillkommo vid storskiftet. Allmänningskogarna i Norr- och Västerbotten tillkommo så sent som vid 1900-talets början eller strax dessförinnan i samband med avvittringen i Norrland, då som bekant en uppdelning av skogen i dessa trakter ägde rum och jordbrukarna erhöilo sina skogsanslag.

De senast nämnda allmänningsarna ligga i regel invid eller ovan odlingsgränsen i berörda områden. Innan avvittringen hunnit till dessa trakter i slutet av 1800-talet hade inom vissa av de här mycket stora socknarna framförts tankar på att avsätta viss del av skogen till allmänning. Beslut härom hade också i vissa fall fattats men besluten hade inte kommit att verkställas. År 1901 framlade den dåvarande norrlandskommittén ett förslag om förändrade grunder för avvittring och nybyggesanläggning inom lappmarken, och i avvaktan på att detta förslag skulle prövas, avbröts arbetet med avvittringen i dessa nordliga trakter. År 1909 utfärdades en kungörelse, som endast hade tillämpning inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker, för den fortsatta avvittringen. I denna kungörelse föreskrefs, att hemman och nybyggen skulle erhålla skogsanslag »för tillgodoseende av nödigt husbehov», resten av skogen skulle för varje avvittringslag avsättas till allmänning för delägarnas gemensamma nytta och förvaltas efter grunder, som Kungl. Maj:t bestämde.

Lagarna för allmänningskogarnas skötsel och förvaltning ha tid efter annan ändrats. År 1935 tillsattes en utredning, som avgav ett betänkande, innehållande ett förslag till lag om allmänningsskogar i Dalarna och Norrland. Förslaget antogs i huvudsak och fastställdes i lag den 17 juni 1938, den nu gällande lagen. 1935 års sakkunniga företogo sommaren 1937 en resa i Västerbottens och Norrbottens län för att besiktiga allmänningskogarna och höllo därvid också sammanträden med styrelserna för allmänningsarna. Härvid dryftades bl. a. frågan om huruvida det för allmänningskogarnas skötsel skulle tillsättas eller anlitas skogligt utbildad förvaltare. Enligt de vid sammanträdena förda protokollen framhölls flerstädes, att

Bihang till riksdagens protokoll 1952. 4 saml. Nr 396—404.

en sådan bestämmelse skulle fördyra förvaltningen i så hög grad, att utdelningen till delägarna skulle minska eller försvinna. Lagen utformades också så att skoglig utbildning för förvaltare inte föreskrevs såsom obligatorisk. Under dessa sammanträden framkom också exempelvis inom Västerbottens län vissa andra synpunkter, som äga giltighet också i dag och med åren blivit alltmer accentuerade. Talesmän för Sorsele övre allmänningsskog framhöllo enligt protokollen, att det för allmänningssdelägarna »måste framstå såsom en orättvisa att de, som genom avsättningen av allmänningsskogen vid avvittringen fått mindre skogsanslag, skulle få betala förvaltningen av skogen, då andra jordägare i de bättre belägna delarna av socknen vilka vid avvittringen fått hela sitt skogsanslag utlagt som enskild skog, icke hade några sådana utgifter för förvaltningen utan erhöle utsyning i det närmaste kostnadsfritt genom skogsvårdsstyrelsens försorg». Det framhölls också, att det »vore bättre att allmänningen skiftades mellan delägarna».

Från sammanträdet med styrelsen för Tärna och Stensele allmänningsskog framhöllos enahanda synpunkter i nästan samma ordalag. Det framhölls också från delägarna i denna allmänning, att det framstode som en orättvisa, att delägarna måste erlagga skatt för allmänningsskogen »vilket de icke skulle hava behövt, därest densamma ej avsatts som gemensamhetsskog». I denna del av lappmarken ansåg man också, att en större del av skogsanslaget avsatts till allmänningsskog än i andra delar av lappmarkerna.

Företrädare för Vilhelmina övre allmänningsskog framförde vid sammanträde i denna socken ävenledes liknande synpunkter och betonade, att de enskilda skogsägarna, d. v. s. de som inte hade sitt skogsanslag bundet i allmänningen, haft betydande inkomster av skogen. Även denna synpunkt äger giltighet i dag och framstår i nuvarande läge med ännu större skärpa. Krav ha därför också rests från exempelvis Sorsele övre allmänning om möjlighet att uppdelat allmänningsskogen på de enskilda delägarna. Självfallet skulle en sådan uppdelning bli svår att genomföra men i vissa fall skulle, anser man, byte av mark kunna ske exempelvis med kronans skogar för att jordbrukarna skulle kunna få bättre arronderade skogsskiften och kronan i sin tur erhålla områden av allmänningsskogen. Sådana önskemål, som för närvarande äro mycket starka inom vissa av allmänningssdelägarnas led, gå givetvis stick i stäv emot den tanke, som ligger bakom allmänningarnas inrättande, och som i lagen fått den utformningen, att allmänningsskogen skall behållas oförminskad. Men man torde i detta sammanhang inte komma ifrån att förhållandena bland lappmarkens bönder förändrats åtskilligt under det halvsekel, som förflutit. Avverkningsmöjligheterna ha ökat i och med förbättrat vägväsen, insikten om hur nödvändig en god skogsvård är har ökat bland enskilda skogsägare genom bl. a. de statliga åtgärderna på detta område. Bl. a. på grund härav framstår det nu mer än någonsin för många allmänningssdelägare som en orättvisa, att de

inte vid avvittningen erhållit skogsanslag i ungefärlig överensstämmelse med vad inom lappmarkssocknarnas övriga områden blev fallet.

Det nu föreliggande lagförslaget, utarbetat på grundval av en utredning, som tillsattes 1947 och avlämnade sitt betänkande 1948, innehåller bestämmelser om att rätt till delaktighet i häradsallmänning skall kunna avlösas mot ersättning i penningar, om den fastighet, vartill andelen hör, förlorat karaktären av jordbruksfastighet. Man har övervägt att medge sådan rätt även för allmänningsskogarna men inte ansett sig nu böra framlägga förslag härom. Flera av de remissinstanser, som yttrat sig över det 1948 framlämnade betänkandet, ha emellertid uttalat önskemål härom. Allmänningstyrelserna i Tärna och Stensele allmänningsskog och styrelserna för allmänningsarna inom Vilhelmina och Sorsele ha liksom lantbruksnämnden i Norrbottens län framhållit, att det i dessa nordliga delar av landet även förekommer, att avstyckningar gjorts så att delägande i allmänningsskog blivit fristående. Såväl kammarkollegiet som lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen ha ansett, att möjlighet till inlösning borde införas också för allmänningsskogarnas del, men dessa instanser ha samtidigt förklarat, att den frågan endast kan lösas genom ytterligare utredning.

Vi dela helt dessa remissinstansers uppfattning. En utredning på denna punkt bör enligt vår mening inte enbart omfatta inlösningsförfarandets utsträckning till jämväl allmänningsskogarna utan även gälla en undersökning av möjligheterna för delägare, som så önskar, att bli löst från delägarskapet antingen på vedertaget sätt i penningar eller genom markbyte. Om sålunda en allmänning på detta sätt skulle bli mindre till arealen eller kronan bli ägare till någon del av densamma, eller om allmänningen skulle till större eller mindre del utskiftas på enskilda händer, torde man knappast befara, att skogen under nuvarande förhållanden bleve sämre skött. De frågor, som här kunna resas, och de problem, som kunna uppkomma, äro dock av så osäker och komplicerad natur, att endast en grundlig och förutsättningslös utredning torde kunna ge svaren.

Med hänsyn härtill hemställa vi

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande

dels om det för häradsallmänning föreslagna avlösningsförfarandet kan utsträckas att gälla även allmänningsskogar i Norr- och Västerbotten,

dels i samband därmed också en undersökning av huruvida och under vilka omständigheter delägare i allmänningsskog mera villkorslöst kan utlösas från allmänningen.

Stockholm den 26 januari 1952.

Ragnhild Sandström.

Uddo Jacobson.

Henning Gustafsson.

J. H. Johansson

i Norrfors.